

J.

903. **JNEAPĂN**, sb. m. „pin nain, pin alpestre; genévrier“ — Bacău *jărapîn* (WgJb. IX, 168); trans. *șneapăn, șneap*; băn. *jîșpăn, jăreapișe, žireapăn, žireapeș, jărap* || megl. numai în toponimie *Giunepini*; ar. *giuneapine*.

Lat. JUNĪPERUS, -UM, devenit **jneapăr* și pe urmă *jneapăn*, prin asimilațiune sau prin influența altor nume de arbori, ca *mesteacăn, frasin (frasăn)*; forma băn. *žireapăn* e rezultată prin disimilarea primului *n* din *jineapăn*.

Rtr. *ginaiver*; it. *ginepro*; sard log. *nibaru*; vfr. *geneivre*, fr. *genièvre*; prov. *genebre*; cat. *ginebre*; sp. *enebro* < JUNĪPERUS, App. Probi 197 (cf. Arch. lat. Lex.) XI, 328; CGL. III, 351.

Impr.: rut. женеппин, женеппр, желятин, жерен(ник) „Zwerg-, Alpenwachholderholz, Zwergkiefer, mit Krummholzkiefer bewachsene Stelle in den Gebirgen“.

904. **JOC**, sb. n. „jeu, danse“ || ir. *žoc*; megl. *joc*; ar. (a) *žoc*.

Lat. JOCUS, -UM; înțelesul de „danse“ e datorit influenței slave (comp. sîrb. bulg. *igra* „jeu, danse“).

Rtr. *gö*; it. *giuoco*; sard *žogu*; fr. *jeu*; prov. *joc*; cat. *jog*; sp. *juego*; port. *jogo*.

Der.: dim. *joc(u)șor*; *jocuș* (Doine, 198; Vasiliu, Cînt. 24; it. *giocuccio*); *joculeș*.

Impr.: ung. *zsuka* (Szinnyei).

905. **Juca**, vb. „jouer, danser“ || ir. *žucă*; megl. *jucari*; ar. (a) *žucare* || < *JOCARE (= clas. JOCARI „plaisanter, badiner“) || rtr. *giover*; it. *giocare*; sard *žogare*; fr. *jouer*; prov. *jogar*; cat.

sp. *jugar*; port. *jogar* || ar. *žucare* „jeu, jouet“; *jucător*, ar. *žucător* „joueur, danseur“ || *jucărie*, vr. trans. băn. *jucăree* (Prav. Mat. col. Buj. 285; Molnar, Sprachl. 69; Lex. Bud.; Tichindeal, Fab. 64; Reteganul, Pov. pop. 38; Tiktin), *žucăreală* (Dala-metra) „jouet“ (vfr. *joerie*) || *jucărea*, *jucărică* „jouet“ (comp. it. *giocherello* || *jucăuș*, adj. sb. „qui aime la danse, danseur, †joueur“ (Tiktin) || impr.: ung. *zsukál* și *zsukáta* (Szinnyei).

906. **JOI**, sb. f. „jeudi“ || megl. *joï*; ar. *žoi*.

Lat. JOVIS (scil. DIES).

Piem. *žoves*, sic. *jovi*; sard gal. *žobi*; prov. *jous*; sp. *jueves* || în alte regiuni romanice apare compus cu dies: it. *giovedi*; fr. *jeudi*; prov. cat. *dijous*.

Der.: *joian*, *joiană*, megl. *joică* „nom de bœuf ou de vache (nés le jeudi)“; *Joia mare*, *Joimari*, *Joimarele* „jeudi saint“; *joimăriță*, *joimărică* (Marian, Sărb. II, 267) „épouvantail, croque-mitaine“, zool. *joimăriță* (Marian, Ornit. I, 208) „strix bubo“.

907. **JOS**, adv. „en bas“ || ir. *žos*; megl. *jos*; ar. *žos*.

Lat. DEOSUM (= clas. DEORSUM).

Rtr. *giò*; it. *giuso*; sard log. *žosso*; vfr. *jus*; prov. *jos*; vsp. *yuso*; port. *juso* (cele mai multe din aceste forme au fost influențate de sursum).

Der.: *jos* „bas“; † *josișor* (Iorga. Studii, VII, 152) „tout en bas“ || *josnic* „bas, ordinaire“; *josnicie* „bassesse“ || † *jo-sean* (Tiktin; Miron Costin, I, 614; Mag. ist. I, 361; Iorga. Studii, V, 8; Cantemir, Hron.) „habitant de la

Basse Mo'davie, de la plaine“ || *injosî* „abaissier, humilier“; *injosire* „action d'abaissier, d'humilier, abaissement, humiliation“; *injositor* „abaissant, humiliant“.

* **JUCA**, v. *joc*.

908. **JUDE**, sb. m. „juge“ — † „membre du conseil municipal; magistrat supérieur, chef“ — † *judec*.

Lat. **JUDEX**, -ĪCEM; *judē* reprezintă nom. lat., pe cînd forma *judec* e refăcută după pl. *judeci*.

Alb. *gük'*; rtr. *güdisch*; it. *giudice*; sard *zuige*; fr. *juge*; cat. *jutje*; sp. *juez*.

Der.: bucov. *judesă* (Marian, Vrăji 125), † *judeccasă* (Iorga, Studii, X, 131; Lex. Bud.) „femme du juge“ || vr. *judecie* (Tiktin; Iorga, Studii, IV, 73) „souveraineté; jugement, tribunal“; trans. „fonction de juge“ (Birseanu, Colinde 10).

909. **Județ**, sb. n. „district, département“ — vr. bucov. † „jugement“ (Voronca, Dat. cred. 59); ca sb. m. vr. Neamțu, Suceava „juge, magistrat, membre du conseil municipal“ (WgJb. IX, 230; Șez. III, 22) || megl. *judet* „jugement, tribunal“; ar. *judet* „tribunal“ || < **JUDICIUM** „jugement, fonction de juge, juges siégeants, lieu où l'on rend la justice, tribunal“; înțelesul de „juge“ e datorit poate și încrucisării cu forma vsl. *судья* || comp. vfr. *juis*; port. *juizo* < **JUDICIUM** || Neamțu *judesă* (WgJb. IX, 230) „femme du juge“ || *judetean* „départemental“.

910. **Judeca**, vb. „juger“ || ir. *zudecã*; megl. *judicari*; ar. *judicare* || < **JUDICARE** || alb. *gukoh*; rtr. *güdger*; it. *giudicare*; fr. *juger*; prov. *jutgar*; cat. *jutjar*; sp. *juzgar*; port. *judgar* || † *judicare* (Coresi, Ps. CVIII, 120; Caz. 1581, 133), ar. *judicare* „jugement“ || † *desjudeca* (Ps. Sch., Coresi, Ps. XLII, 1) „juger, donner un arrêt“ (vfr. *desjugier*) || † *rãsjudeca* (Cod. Vor.; Pravila Mat. col. Buj. 342) „examiner, peser“; † *rãzgiudecăturã* (Dosoftei, V. Sf. 13 Mai) „examen, méditation“ || ar. *prigudicare* (Dalamestra) „juger de nouveau“.

911. **Judecată**, sb. f. „jugement, réflexion“ || ar. *judicatã* || < * **JUDICATA**

(= clas. **JUDICATUM** „la chose jugée, jugement, opinion“) || alb. *gukatë* „Gericht“; vfr. *jugié* „jugement, sentence“ || ar. *prigudicatã* (Dalamestra) „jugement de nouveau“.

912. **Judecător**, sb. m. „juge“ — † **Judecătoare**, sb. f. „tribunal“ (Cod. Vor.) || ar. *judicãtor* || < **JUDICATORIUS**, -UM, * **JUDICATORIA**, -AM (= **JUDICATORIUM** „lieu où l'on rend la justice“) || alb. *gükëtar* || *judecãtorie* „tribunal“ || *judecãtoresc* „judiciaire“ || *judecãtoresțe* „judiciairement“.

913. **JUG**, sb. n. „joug; pièce du métier à tisser“ || ir. *zug*; megl. *jug*; ar. *gug* „joug, chaîne de montagnes, plateau, crête“.

Lat. **JUGUM**; înțelesul ar. de „chaîne de montagnes“ e atestat și în latină.

Vegl. *şaug*; rtr. *giuf*; it. *giogo*; sard log. *gu*; fr. *joug*; prov. *jo*; cat. *jou*; sp. *jugo*; port. *jugo*.

Der.: *jugan* „cheval hongre, tau-reau châtré“, † (*cal ~*) „châtré“ (Iorga, Studii, IV, 27, 53); dim. *jugãior* (Tocilescu, Mat. 390); *jugãni* „châtrer“; *jugãnar* „châtreur“ || *jugãrit* „droit à payer pour un attelage de boeufs“ || bãn. *zugãfel*, *zugãriță* „partie du métier à tisser“ || *jugui* (Șez. IX, 148) „soumettre, asservir“.

914. **Înjuga**, vb. „mettre au joug; atteler (en parl. des boeufs“ || megl. *anjugari*; ar. *njugare* || < **INJUGARE** „attacher ensemble, joindre, unir“ || sp. *enyugar*; comp. vit. *giogare*; it. *aggiogare* || *injugãtel* (Șez. III, 60; Tocilescu, Mat. 1417) „boeuf attelé au joug“; *injugãtor* (Coresi, Caz. 1581, 380, 475, 476; Biblia 1688, Exod. XXII, 9, 10, 17; Marian, Sãrb. III, 313), † *jugãtoriu* (Tiktin) „qui peut être attelé au joug; boeuf de labour“.

915. **De(s)juga**, vb. „ôter le joug, dételer (en parl. des boeufs“) < **DI(S)JUGARE** || it. *disgiogare*; gasc. *dejugué* (Darrieux. Dict. gasc. 292) || *de(s)jugãtoare* „endroit où l'on détèle“.

916. **Jugar**, adj. „de joug, qui peut être attelé“ (Ionescu, Cal. gosp. 5, 29; Barcianu) < **JUGARIUS**, -A, -UM || sp. *yguero*; port. *jugueiro*.

917. **Jugastru**, sb. m. „acer campeștre“ || megl. ar. *jugastru* || < * **JUGASTER**.

-ASTRUM; derivarea din *jugum* se explică prin împrejurarea că din lemnul acestui arbore se făceau juguri; o formă paralelă este gr. *ζυγία* „sorted'orme“ care, după mărturia lui Vitruviu, II, 9, se numia astfel pentru că din el se făceau juguri (cf. Hașdeu, 1904).

918. **Junghia**, vb. „égorger“ || megl. *jungl'ari*; ar. *ǧungl'ari* (Dalametra) „avoir des points de côté“.

Lat. JUGULARE; prezența lui *-n-* se explică prin influența, întâmplată deja în lat. vulg., a lui *jungo* (comp. *iungla*, CGL. II, 94 = *jugula*; cf. Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 101); urme de această confuziune sînt și vfr. *conjongles* care probabil trebuie admis într'un vers din Pêl. de Charlemagne (cf. Förster, Zs. rom. Ph. XXIX, 16), nprov. *counjouglo*, *counjougla*, precum și formele din Poschiave *ǧongla* „striscia di cuoio da legare ai buoi il giogo“, *ǧonǧá* „aggiogare“, Bormio *jongola*, mant. *zongola*.

Der.: *junghietor* „égorgeur; † autel“ (Cod. Vor.), *junghietoare* (Teodorescu, P. pop. 405) „égorgement“ || *junghi*, ar. *ǧunglu* „point de côté“ (comp. vegl. *soglo*; port. *jugo*; nprov. *dzul'a*, cf. Dauzat, Et. sur la Basse Auvergne, 143) || *injunghia* „égorger; avoir des points de côté“.

919. **Junghietură**, sb. f. „articulation du cou; point de côté“ < *JUGULATURA, -AM (comp. *jugulus* „gorge. clavicules“) || *injunghietură* „point de côté“.

JUMĂTATE, v. *miez*.

JUNC, v. urm.

920. **JUNE**, adj. sb. m. „jeune, jeune homme“ || ir. *zúre*; megl. *juni* și ar. *ǧone* „jeune, courageux, vaillant“.

Lat. *JOVENIS (= clas. JUVENIS), prin trecerea neexplicată a lui *u* la *o*; din forma latină a rezultat **joene* și mai târziu **joăne* > *joone* > *jone*; această formă s'a păstrat numai în ar., pe cînd aiurea *-o-* a fost înlocuit cu *-u-* sub influența derivatelor în care *-o-* aton a trecut la *-u-*.

Rtr. *ǧiuven*; it. *giovine*; fr. *jeune*; prov. *joven*; cat. *jove*; sp. *joven*; port. *joven*.

Der.: dim. *junel* (Cod. Vor.; Ps. Sch. CXVIII, 141; CLIII, 25; Coresi,

Ps. LXVII, 28; CXLVIII, 12; Caz. 1564, 259; An. Car.; Teodorescu, P. pop. 55; Tocilescu, Mat. 523, 1253, etc.), ar. *ǧunel* „vaillant“; *junelaș* (Cătană, Pov. II, 115; Novacovici, Folclor 62; I. Popovici, P. pop. 29); *junișor* (Bobb; Marian, Nașt. 348; Reteganul, Pov. ard. V, 82); *junișan* (Bobb; Iorga, Studii, XII, 202; Marian, Nunta 507; Nașt. 348; Sat. 126; Reteganul, Pov. pop. 199; Gr. n. II, 101) || ar. *ǧonar*, *ǧoneali* (Dalametra) „vaillant“ || ar. *ǧunescu* (Dalametra) „d'homme vaillant“ || ar. *ǧunoplu* (Dalametra) „jeune homme (vaillant)“ || *junie*, megl. *junilă* „jeunesse, jeune âge“ || *junime*, ar. *ǧuname* „jeunesse (réunie), jeunes gens“ (ar. și „vaillance, bravoure“) || ar. *ǧunatic* „jeunesse, vaillance, bravoure“ || ar. *ǧuneată* „jeunesse, bravoure“ (it. *giovinezza*; fr. *jeunesse*; prov. *joinesa*) || *juni* (Lex. Bud.; Tocilescu, Mat. 1031, 1032) „passer la jeunesse, † rester célibataire“ (Prav. Mat. col. Buj. 198; vfr. prov. *jovenir*).

921. **Junc**, sb. m. „jeune boeuf, bouvillon“ — **Juncă**, sb. f. „génisse“ || ir. *zungu*; megl. *junc*; ar. *ǧuncu* || < JUVENCUS, -UM; JUVENCA, -AM || it. *giovenco*, *giovenca* | dim. *juncuț(ă)* (Gorovei, C mil. 354; Ț. Olt. 1907, n-rul 34; Candrea, Gr. Oaș.); *junculean*, *juncușor* (Ț. Olt. 1907, n-rul 34; Vasiliu, Cînt. 69); megl. *juncaci* || *juncan* „boeuf de deux ans“; dim. *juncănaș*.

922. **Junică**, sb. f. „génisse“ — vr dial. *junică* (Zanne, IX, 85; Tocilescu, Mat. 102; WgJb. IX, 165); vr. dial. *junice* (Gaster; Iorga, Studii, VII, 71; XIV, 260; Jipescu, Opinc. 160); *junince* (Molnar, Sprachl. 83; Barcianu); trans. Sălagiu *jurincă* (Frîncu-Candrea, Munții ap. 87; Tribuna, 1890, 361), maram. *ǧurincă* (Țiplea, P. pop. 110); vr. *juniță* (Zanne, IX, 210; acesta influențat de vsl. *кунца*) || ir. *zurițe* < **jurice* + croat. *junica* || < JUNIX, -ICEM, în unele forme prin propagarea lui *-n-* înaintea consoanei următoare; *ǧurincă* e disimilat din *ǧuinincă* | val. *ǧini* (Zs. rom. Ph. XXIV, 255, 308); comp. rtr. *ǧianitscha*; Poschiave *ǧoniša*, sic. (*j)inizza*; prov. *junega* || dim. *juni(n)cuță* (Polizu; Barcianu; Marian, Nunta 146; Reteganul, Pilde 32); † *junincea* (Lex. Bud.)

JUNGHIA, v. *jug*.

JUNINCĂ, v. *june*.

923. JUR, sb. n. „tour“.

Lat. GYRUS, -UM „cercle, tour, rond“; prezența lui -u- se explică printr-o pronunțare particulară în latină a lui -y-, ca -ü-, *iu* (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 80).

It. *giro*; prov. *gir*; sp. port. *giro*.

Der.: megl. *jur* „autour“, în dr. apare ca loc. prep. și adv. în diferite combinațiuni cu prep. *în, din, pre* și *prin*: *înjurul* „autour de...“ (comp. în *gyro*, Peregr. Silviae, ed. P. Geyer, 401), *din jur* „...des environs“, *din jurul* „autour de...“, megl. (*zur*) *din zur* „tout autour“, megl. *dinzurari* „entourer“; † *prejur* „autour“ (comp. per *gyro*, Peregr. Silviae 402, și formațiunea analogă alb. *p=rkark*), *jur pre jur* (Teodorescu, P. pop. 23, 467) „autour“, *împrejur* „autour“, *împrejurul* „autour de...“, *jur împrejur* „tout autour“; *din prejur* „...des environs“, *din prejurul* „autour de...“; *prin prejur*, † *pre prejur* „autour“ || Mehedinți, trans. (WgJb. VII, 86) *prejuroi* „broderie faite sur le bord des chemises“.

924. *Genune*, sb. f. „gouffre, abîme, tourbillon d'eau“ — Oșani *gerune* < GYRO, -ONEM, devenit **gerune* prin trecerea lui *ī* < *y* aton la *e* și mai târziu, prin asimilarea lui -r- cu -n-, *genune* [Candrea] || it. *girone*.

925. *Cunjura*, vb. „entourer“ (Ps. Sch. XXI, 17; XXV, 6; XXXI, 10; XLVII, 13; XLVIII, 6; LVIII, 15; LXXXVII, 18; Coresi, Ps. LXXXVII. 18; Gaster; Teodorescu, P. pop. 620; Iarnik-Birseanu, Doine 191; Sevastos, Cînt. 251; Gorovei, Cimil. 250) < CONGYRARE (Quicherat; CGL. V, 334) „tourner ensemble autour de qqn“; păstrarea lui -n- e datorită formelor accentuate pe prima silabă: *cóngyro* (cf. *cumpăra*); prezența lui *u* < *y* e datorită influenței lui *jur* || comp. it. *girare*; sard log. *birare*; vfr. *girer*;

prov. sp. port. *girar* < GYRARE || *incunjura* (*inconjura*) „entourer, environner. cerner, assiéger“; *incunjurător* „environnant“ (comp. sard log. *biradorzu*); *incunjurătură* „action d'entourer, détour“; *inconjur* „détour“.

926. *Împrejura*, vb. „entourer, faire le tour de...“ < ÎN-PERGYRARE (Peregr. Silviae, ed. Geyer, 410; Mulom. Chir. 406) || *împrejurare* „action d'entourer; circonstance“ || *împrejurași* „ceux qui entourent, voisins, assistants“ (Tiktin; Cantemir, Hron.; Iorga, Doc. Callim. ind.; Studii, VI, 46; VII, 130, 131, 332; Marian, Nunta 371, 388, 578; Sbiera, Col. 101, 106 || † *împrejurean* (Biblia 1688, Num. XXII, 4; Iorga, Studii, V, 482, 499; VI, 488; XIV, 157, 203, 295; Ștefulescu, Gorjul 315, 405) „circonvoisin“ || *împrejurime* „environ, alentours“.

927. JURA, vb. „jurer, prêter serment“ || ir. *žurá*; megl. *jurari*; ar. *ğurare*.

Lat. JURARE..

Rtr. *gürer*; it. *giurare*; sard *giurare*; fr. *jurer*; prov. cat. sp. port. *jurar*.

Der.: vr. trans. *jurat* „conseiller municipal“ (înțelesul actual a fost luat din fr. *juré*); megl. *jurat*, ar. *ğurat* „serment“ (it. *giurato*; vfr. *juré*) || ar. *ğuratic* (Dalametra) „serment“ || vr. trans. *jurui* „promettre, faire voeu de...“; † *juruită*, vr. trans. *juruiță* „promesse, voeu“ || megl. *prijurari*; ar. (s) *priğurare* „conjurer“ (comp. alb. *p=rg=ron*).

928. *Jurător* (vr. bucov. trans.), adj. sb. m. „qui prête serment dans une affaire en litige“ (Marian, Sat. 113; Iarnik-Birseanu, Doine 440) < JURATORIUS, -UM (atestat numai ca adj. în Cod. Justin.).

929. *Jurămînt*, sb. n. „serment“ || megl. *jurămînt* || < JURAMENTUM || rtr. *güramaint*; it. *giuramento*; fr. *jurement*; prov. *juramen*; cat. *jurament*; sp. port. *juramento*.